

„Żydzi w Sośnicowicach”

Joanna Oczko

W czasie poszukiwań materiałów dotyczących historii Żydów na Śląsku spotkałam się z twierdzeniem, że Sośnicowice pojawiają się w jej kontekście już w edykcie z 8 sierpnia 1781 roku. Dokument ten został wydany przez króla pruskiego Fryderyka II i nakazywał eksmisję Żydów z górnośląskich wsi. Mieli oni udać się do miast i odtąd zajmować się wyłącznie handlem¹. Zrobiono wtedy wyjątek dla czterech miejscowości: *Langendorf* (Wielowśi, woj. Śląskie), *Czieschowa* (Cieszowej, woj. Śląskie), *Kraskau* (Kraskowa, woj. Opolskie) oraz *Städtel*, błędnie branej za Sośnicowice, podczas gdy w rzeczywistości chodzi o wieś Miejsce w gminie Świerczów, w woj. opolskim. Sośnicowice nosiły co prawda nazwę *Städtel* (do dzisiaj okoliczni mieszkańcy nazywają je Miasteczkiem), ale była to jedynie nazwa potoczna. W oficjalnym dokumencie powinna być użyta pełna nazwa - *Kieferstädtel*. Poza tym Sośnicowice w 1781 roku były miastem, a nie wsią. Żeby tego było mało, wymienione wsie zostały potraktowane wyjątkowo ze względu na znajdujące się tam cmentarze żydowskie, a nie udało mi się potwierdzić żadnego żydowskiego pochówku w Sośnicowicach przed 1829 rokiem².

Najwcześniejsza wzmianka o Żydach sośnicowickich pochodzi z 1784 roku - w spisie Żydów zamieszkujących Gliwice, znajduje się adnotacja, że córka Samuela Salomona z Gliwic - Rifka (ur. w 1734 roku), mieszka w Sośnicowicach³.

Nieco później, w 1801 roku natrafiamy w Sośnicowicach na Itziga Birawera, dzierżawcę gorzelni⁴. Jest to o tyle ciekawa wzmianka, że już w edykcie „*O sprawach ekonomicznych i gospodarczych*” z 20 listopada 1779 roku, Żydom pozostającym w dobrach szlacheckich na terenie Śląska, a więc także w Sośnicowicach, nie wolno było dzierżawić karczm, szynków, gorzelni, browarów itp., ani w jakikolwiek sposób zarządzać tymi dobrami⁵.

¹ *Rozwój osadnictwa żydowskiego na Górnym Śląsku wg Dra E. Ziviera – 1915 rok*, (w:) „Zeszyty gliwickie”, t. 30, Gliwice 2002, s. 243.

² P. MASER, A. WEISER, *Juden in Oberschlesien. Historischer überblick jüdischer Gemeinden*, Berlin 1992, s. 32.

³ Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Gliwicach, Akta Miasta Gliwice (dalej cyt.: APG, MGI.) sygn. 5849/145-146.

⁴ APG, MGI, sygn. 5851.

⁵ APG, MGI, sygn. 6250.

Obydwa edykty były konsekwencją poglądów socjalnych króla Fryderyka II, zgodnie z którymi każdy stan miał być przeznaczony do jednego zawodu. Obydwa zostały też uchylone w 1812 roku.

Miasto po przejściu w 1742 roku pod panowanie pruskie znajdowało się w bardzo złej sytuacji gospodarczej. Jej przyczyn można dopatrywać się w nieudolnym administrowaniu tymi ziemiami przez władze austriackie, ale też w nieurodzajach i klęskach elementarnych z lat 1735 – 1737. Latem 1736 roku przez 73 dni padały deszcze, niszcząc plony. W powiecie gliwicko - toszeckim głód trwał na przednówku 1737 roku przez 80 dni. W efekcie doszło do epidemii tyfusu. Kasa miejska świeciła pustkami i nie istniały żadne źródła dochodów gwarantujące jej szybkie zapełnienie. Sytuacja była na tyle zła, że władze pruskie, żeby zapobiec dalszemu upadkowi miasta, zdecydowały się nie obciążać go uciążliwym podatkiem akcyzowym, a jedynie opodatkować podobnie jak okoliczne wsie⁶.

Nastąpił też znaczny rozrost biurokracji. Właściwie aż do roku 1812 roku tj. do zakończenia reform Steina – Hardenberga, Śląsk nie był administrowany przez pruską biurokrację. Stolice poszczególnych prowincji w Legnicy i Wrocławiu zdawały sprawozdania bezpośrednio do króla, dlatego część spraw była tutaj regulowana inaczej niż w innych częściach królestwa (np. proces przyjmowania przez Żydów niemieckich nazwisk rozpoczął się 20 lat wcześniej). Wyróżniający był też fakt, że ok. 45% ludności żydowskiej mieszkało na śląskiej wsi, podczas gdy w królestwie było to zaledwie od 1,3% do 6,9%⁷.

Podstawowym aktem prawnym regulującym sytuację śląskich Żydów (za wyjątkiem Wrocławia i Głogowa) był tzw. „*Juden Reglement*”. Został on wydany 2 grudnia 1751 roku przez Fryderyka II, żeby zahamować napływ ludności mozaistycznej, często spoza Prus, na śląską wieś i wprowadzać szereg biurokratycznych wymogów, niezbędnych do zalegalizowania pobytu każdego Żyda na Śląsku.

Ludność żydowska, która już tutaj mieszkała, była zasadniczo tolerowana, jeśli cieszyła się nieposzlakowaną opinią, nie dopuszczała się oszustw i nie zachowywała się niegodnie. Pod tymi warunkami była chroniona przez państwo na równi z chrześcijanami i mogła prowadzić działalność gospodarczą. Zatrzymano natomiast dopływ nowych wyznawców judaizmu, a w miejscowościach, gdzie ich jeszcze nie było, w ogóle nie mogli się oni osiedlać. Możemy zatem wnioskować, że Żydzi mieszkali w Sośnicowicach już przed 1751 rokiem.

⁶ J. KWAK, *Klęski elementarne w miastach górnośląskich (w XVIII i w pierwszej połowie XIX w.)*, Opole 1987, s. 18; D. RECLAW, *Opracowanie historii Sośnicowic na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy w Sośnicowicach*, dostępne na stronie internetowej www.sosnicowice.pl, 1994 r.

⁷ R. LUSTIG, *The Jewish Civil Vital Records in the Gliwice archive and their context*, (w:) pr. zb. pod. red. B. KUBIT, *Żydzi gliwiccy*, Gliwice 2006, s. 20.

Jeśli Żyd zechciał zamieszkać na Śląsku, musiał przede wszystkim posiadać majątek na osiedlenie się i prowadzenie rzemiosła – było to co najmniej 200 talarów. W ciągu 14 dni po przybyciu musiał zgłosić się najpierw u właściwego *Landrath`a* (pod groźbą grzywny w wysokości 10 lub 20 talarów, jeśli przybył spoza Prus), a następnie w Urzędzie Tolerancyjnym (zaniechanie z kolei tego obowiązku groziło w najlepszym wypadku grzywną w wysokości 3-5 lub 5-10 talarów, ale mogło się też skończyć aresztowaniem, a następnie wypędzeniem z kraju). Tam, do specjalnych rejestrów (*nota bene* zachowanych do dzisiaj) wpisywano jego imię, datę i miejsce urodzenia, miejsce dotychczasowego pobytu, przyczyny emigracji, zajęcie, ilości członków rodziny i planowany czas pobytu na Śląsku. Ostro i bezwzględnie nakazano zwalczać żydowskich żebraków.

Każdy, kto gościł u siebie nie zarejestrowanego Żyda płacił karę 5 talarów za każdy miesiąc jego pobytu. Z tej sumy 1/3 przypadała skarbowi państwa, 1/3 denuncjatorowi i 1/3 urzędnikowi zajmującemu się tą sprawą.

Żyd zatrudniający współwyznawców musiał powiadomić o tym fakcie Urząd Tolerancyjny, w przeciwnym razie płacił karę w wysokości 2 talarów za każdy miesiąc zwłoki.

Członkowie śląskich społeczności żydowskich nie mogli bez pozwolenia władz przyjmować do siebie współwyznawców spoza prowincji (wyjątkiem były osoby, których matka pochodziła ze Śląska). Musieli także zgłaszać zaangażowanie każdego obcego, prywatnego nauczyciela (nauczyciel taki nie mógł być żonaty, inaczej jego rodzina musiałaby pozostawać poza granicami Śląska), a także służby (można było posiadać maksymalnie 2 osoby służące). Żeby tego było mało, służba mogła mieszkać razem z dziećmi do ukończenia przez nie 15 lat, potem musiały się one usamodzielnąć.

Żydzi nie mogli też dzierżawić gospodarstw rolnych, uprawiać swoich zajęć ze szkodą materialną dla miast, w których przebywali, nie mogli opuszczać miejsca zamieszkania bez uiszczenia opłat tolerancyjnych. Co kwartał byli poddawani kontroli przez dragonów krajowych (pełniących funkcje policyjne). Większy Żydzi mogli handlować surowymi skórami tylko w miastach. Bez zgody Kamery Dominialnej nie wolno im było nabywać nowych nieruchomości⁸. Jednocześnie zastrzeżono, że z Żydami nie wolno postępować bezprawnie lub używać wobec nich siły.

⁸ Kamera Dominialna we Wrocławiu (*Königliche Kriegs und Domainenkammer zu Breslau*) – urząd powstały w styczniu 1742 roku. Podlegał śląskiemu ministrowi prowincjonalnemu. Kamery dzieliły się na departamenty, a te na powiaty. Podobnie jak w pozostałej części Prus nadzorowały władze w miastach, powiatach i dobrach królewskich. Zajmowały się: administracją, policją, finansami, zarządem dóbr państwowych, sądownictwem w sprawach skarbowych, policyjnych i administracyjnych. Były im też podporządkowane wszystkie sprawy dot. Żydów (*Angelegenheiten der Juden*). Na początku XIX wieku, po reformie administracyjnej, Śląsk stał się jedną z pruskich prowincji. Został wtedy podzielony na cztery rejencje: opolską, wrocławską, legnicką

Szczególny wpływ na liczbę oraz kulturę śląskich Żydów wywarło pruskie prawo dotyczące zawierania małżeństw. Zgodnie z nim w rodzinie żydowskiej tylko jeden z synów mógł zawrzeć małżeństwo. Otrzymywał on metrykę ślubu za opłatą w wysokości 10 talarów po sprawdzeniu jego majątku i zawodu. Poza tym rodziny młodych ponosiły koszty wesela i usług rabina. Tylko nielicznych było więc stać na taki wydatek, dlatego reszcie pozostawała emigracja, najczęściej do Anglii lub Stanów Zjednoczonych⁹.

Równouprawienie przyniósł dopiero Edykt Emancypacyjny, wydany 11 marca 1812 przez króla Fryderyka Wilhelma III. Przyznawał on prawa obywatelskie wszystkim Żydom, którzy w chwili jego ogłoszenia zamieszkiwali legalnie na terytorium państwa pruskiego. Wiązało się to ze spełnieniem przez nich kilku warunków. Pierwszym było przyjęcie stałego nazwiska rodowego, którym należało się posługiwać w życiu społecznym (na Śląsku wprowadzono ten przepis już w 1790 roku), drugim – posługiwanie się we wszystkich pisemnych kontaktach językiem niemieckim lub innym „żywym” językiem. Ponadto nakazywano stosowanie w podpisach jedynie alfabetu niemieckiego lub łacińskiego. Podstawą tych postanowień były przede wszystkim kwestie użytkowe, gdyż ani urzędnikom, ani reszcie społeczeństwa niemieckiego nie był znany alfabet hebrajski, a trudno byłoby zatrudnić grono dodatkowych tłumaczy do wykonywania wszelkich kwestii administracyjnych. Po uzyskaniu obywatelstwa urzędy (w Sośnicowicach magistrat) wydawały specjalne dokumenty (*dypłomy*), które miały być potwierdzeniem nabytych praw dla przyszłych pokoleń¹⁰.

W latach 1812 – 1847 w Sośnicowicach mieszkało ok. 340 Żydów na 519 wszystkich mieszkańców w 1817 r. i 946 czterdzieści lat później.

Wśród nich było 16 rzemieślników (5 rzeźników, 5 szewców, 2 szklarzy, fabrykant łyżek, cieśla, garncarz i garbarz); 22 handlarzy (6 kupców, 2 handlarzy, 8 handlarzy skórami, 3 handlarzy mydłem, handlarz złotem i srebrem, handlarz drobnym towarem i kramarz); 7 szynkarzy lub karczmarzy, rolnik, dzierżawca gorzelni, zarządca, nauczyciel, księgarz, 2 komediantów i 4 komorników.

i dzierzoniowską. Na czele rejencji stali prezydenci (*Regierungs Präsident*). Rejencje dzieliły się na okręgi/powiaty (*Kreise*), którymi kierowali landraci (*Landrath*). Taki podział administracyjny funkcjonował aż do 1921 roku, kiedy niemiecką część Śląska podzielono na rejencje dolnośląską i górnośląską.

⁹ APG, MGI. sygn. 6247 – „*Juden Reglement*”; APG, MGI. sygn. 6246 – „*Naehere Vorschrift, Wie es bey dem Juden Tolernz – Wesen in Nieder und Oberschlesien Koenigl. Preussischen Antheils, exclusive Breslau, gehalten werden solle*”; B. NADOLSKI, *Historia osadnictwa żydowskiego w Gliwicach – sytuacja prawna Żydów na Śląsku do I wojny światowej*, (w:) pr. zb. pod. red. B. KUBIT, *Żydzi gliwiccy*, Gliwice 2006, s. 47-49.

¹⁰L. ZIĄTKOWSKI, *Między niemożliwym, a koniecznym. Reformy państwa pruskiego w końcu XVIII wieku i na początku XIX wieku a proces równouprawienia Żydów ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Śląsku*, Wrocław 2007, s. 141.

Felix Triest podaje, że w 1864 roku w Sośnicowicach mieszkało 96 rzemieślników, 8 kupców i 20 handlarzy. Okoliczni mieszkańcy zaopatrywali się jednak głównie w Gliwicach, dlatego handel rozwijał się tutaj bardzo słabo.

Warto zauważyć, że wśród 88 znanych nam rodzin żydowskich mieszkających w Sośnicowicach w latach 1812 – 1847 występuje tylko 4 komorników (*Einlieger*), tzn. osób nieposiadających własnych domów, a w 1864 roku w mieście znajdowało się 125 domów¹¹.

Był w dziejach Sośnicowic okres, w którym podobnie jak np. Biała Prudnicka, były nazywane „żydowskim miastem”¹².

Ślubów Żydom sośnicowickim udzielał rabin z Gliwic, a od 1814 roku zamieszkały w *Miasteczku* kupiec Aaron Samuel Wischnitz (syn rabina Wischnitza z Gliwic).

23 czerwca 1847 podpisano „Ustawę o Stosunkach Żydowskich” (*„Gesetz über die Verhältnisse der Juden”*), która w paragrafie 36 zakładała utworzenie w Okręgu Gliwice-Toszek pięciu Dzielnic Synagogałnych (*Synagogenbezirke*) w: Gliwicach, Pyskowicach, Toszku, Wielowisi i Sośnicowicach¹³.

Gdy w Dzielnicy znajdowała się tylko jedna synagoga (a dotyczyło to wszystkich ww. miejscowości), nazwy *Synagogenbezirk* używano w dokumentach zamiennie z nazwą *Synagogengemeinde* – gmina synagogałna, chodziło więc także o ujednoczenie przepisów dotyczących funkcjonowania gmin żydowskich.

Synagogenbezirke nie mogły wykraczać poza granice Okręgu Gliwice – Toszek i miały zostać utworzone w oparciu o istniejące już wspólnoty skupione wokół synagog. W przypadku, gdy w obrębie jednej Dzielnicy istniało kilka synagog, Żydzi mieli pozostać przy tej synagodze, do której należeli wcześniej.

Przed utworzeniem granic Dzielnic w poszczególnych miejscowościach przeprowadzono konsultacje społeczne. W tym celu miejscowi Żydzi zostali zobowiązani przez władze do wyboru spośród siebie przedstawicielstwa.

Każda Dzielnica Synagogałna miała mieć swój statut, Kolegium Reprezentantów i Zarząd, powoływany zgodnie z ordynacją miejską (*Stadtordnung*). Postanowienia statutów poszczególnych Dzielnic miały brzmieć tak samo. W statucie musiały być uregulowane sprawy dotyczące miejsc pochówku - w głównej miejscowości każdej Dzielnicy musiał

¹¹ Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Gliwicach, Akta Starostwa Powiatowego w Gliwicach (dalej cyt.: APG, LGl.), sygn. 5851 i 5852a; F. TRIEST, *Topographisches Handbuch von Oberschlesien*, Wrocław 1864, s. 535-539.

¹² J. SCHMIDT, *Dzieje Sośnicowic*, Gliwice 2006, s. 15.

¹³ *Kreis Tost - Gleiwitz* obejmował miasta Gliwice, Toszek, Pyskowice, Sośnicowice wraz z przylegającymi do nich wsiami

istnieć cmentarz żydowski. Statut mógłby regulować także stosunki między Kolegium Reprezentantów, a Zarządem.

W każdej gminie synagogałnej musiało być prowadzone nauczanie religii, a gdyby środki na to pozwalały, powinien też zostać zatrudniony nauczyciel. W Sośnicowicach funkcję tę pełnił już na długo przed tym David Kochn. Z resztą wzmianki o szkole żydowskiej pochodzą już z 1828 roku. W 1854 roku tutejsza gmina założyła prywatną szkołę. Nauczycielem i kierownikiem był tam szochet Jakob Sklorz¹⁴.

Gmina posiadała osobowość prawną, przy czym jej majątek mógł być użytkowany jedynie dla dobra gminy. Jeśli nie wystarczał on na pokrycie wydatków, członkowie gminy byli pociągani do płacenia składek. Obowiązek taki istniał począwszy od pierwszego dnia miesiąca, w którym dany Żyd osiadł na terenie gminy, aż do 31 grudnia roku w którym się wyprowadził. Wysokość składek była dzielona pomiędzy członków gminy proporcjonalnie do ich majątku i osiągniętych dochodów, ubodzy byli z nich całkowicie zwolnieni. Należący do I, II lub III klasy płatników uiszczali od 6 groszy srebrnych do 8 talarów rocznie.

Każdy samodzielny i pełnoletni mężczyzna należący do gminy był zobowiązany przyjąć w jej strukturach co najmniej jeden urząd pełniony nieodpłatnie. Od tego obowiązku zwalniał jedynie osiągnięty wiek 60 lat lub choroba. W razie sprzeciwu, osoba taka była pozbawiana prawa wyborczego, a także nakładano na nią wyższe składki.

Interesy gminy reprezentowało Kolegium Reprezentantów. Mogło ono działać tylko wspólnie i odpowiadało za swoje czynności przed całą gminą. Prawo wyborcze posiadał każdy pełnoletni mężczyzna o nieposzlakowanej opinii, płacący przypadające na niego składki. Bierne prawo wyborcze uzyskiwało się po trzyletniej przynależności do gminy.

W skład Kolegium Reprezentantów wchodziło 9 osób. Z tego grona przynajmniej 5 osób musiało mieszkać w Sośnicowicach, tj. w głównym mieście Dzielnicy Synagogałnej.

Kadencja członków trwała 6 lat. Po trzech latach 5 z nich ustępowało (na zasadzie losowania) i zastępowali ich nowi. Każdy mógł być wybrany ponownie na kolejną kadencję.

Wybory zarządzał komisarz państwowy. Zarząd gminy przysyłał do wiadomości władz rejencji w Opolu listę wyborczą. Termin wyborów należało obwieścić publicznie.

Kworum wyborców tworzyło min. 50 osób. W przypadku jego braku, ogłaszano drugi termin wyborów, w którym kworum już nie obowiązywało.

W skład komisji wyborczej wchodziło od dwóch do trzech tzw. *Wahlzeugen*, którzy czuwali nad prawidłowym przebiegiem głosowania, a w razie potrzeby wypełniali karty wyborcze za

¹⁴G. ESCHRICH, *Das Schulwesen der Stadt Kieferstaedtel*, (w:) *Vierhundert Jahr-Feier der Stadt Kieferstaedtel*, Kieferstaedtel 1926.

osoby niepiśmienne. Na karcie do głosowania wpisywano 9 nazwisk, tj. liczbę odpowiadającą ilości członków Kolegium Reprezentantów. Kandydaci byli wybierani zwykłą większością głosów. Ci z nich, którzy uzyskali równą ilość głosów, byli wybierani na zasadzie losowania.

W przypadku odejścia kogoś ze składu Kolegium w trakcie kadencji nie przeprowadzano dodatkowych wyborów. Reprezentanci wybierali ze swego grona przewodniczącego, którym zostawała osoba najstarsza. Zebrania reprezentantów odbywały się nie rzadziej, niż co 4 tygodnie. Zgromadzenie podejmowało decyzje zwykłą większością głosów w obecności 2/3 członków. W wypadku równości decydował głos przewodniczącego.

Reprezentant tracił swoje stanowisko w przypadku oddania pod kuratelę, postawienia w stan upadłości, nie płacenia składek, uwięzienia lub pozbawienia praw obywatelskich.

W stosunku do osób trzecich gminę reprezentował Zarząd (*Gemeinde-Vorstand*). Zarząd wykonywał uchwały Kolegium Reprezentantów. Składał się z trzech członków zwanych zarządcami (*Vorsteher*), którzy musieli mieszkać w Sośnicowicach od co najmniej trzech lat. Członków Zarządu oraz jednego zastępcę wybierało na sześcioletnią kadencję Kolegium Reprezentantów. Zarząd wybierał spośród siebie przewodniczącego gminy. Po trzech latach urzędowania dwóch członków Zarządu ustępowało, a w ich miejsce wybierano nowych. Mogli oni być wybrani ponownie, lecz dopiero po upływie trzech lat. Podlegali oni zatwierdzeniu przez władze państwowe. Członków Zarządu wprowadzano w ich funkcję poprzez podanie ręki.

Gmina synagoga była zobowiązana do zapewnienia możliwości nauczania religii każdemu żydowskiemu dziecku, mieszkającemu na jej terenie. Zarządzała także cmentarzem żydowskim. Najbiedniejsi członkowie gminy byli zwolnieni z opłat za użytkowanie cmentarza.

Gmina sprawowała również opiekę nad biednymi i chorymi członkami.

Urzednicy kultu (rabin, kantor, mohel itp.) mieli być wybierani przez Kolegium Reprezentantów za zgodą Zarządu. Sprawowali swój urząd przez 3 lata.

Pod statutem widnieje data 8 września 1854 roku i podpisy członków Zarządu (przewodniczący Aron Samuel Wischnitz, Meyer Kober i Ludwig Spiegel) oraz członków Kolegium Reprezentantów (Noa Berger, David Münzer, J. Polak, Herman Tworoger, David Sismann, Marcus Kamm, L. Luner, Simon Fleischer, Salomon Kober)¹⁵.

21 listopada 1859 roku w lokalu karczmarza Adolpha Wischnitza odbyły się kolejne wybory do Kolegium Reprezentantów i Zarządu.

¹⁵ APG, LGL. sygn. 281 - *Statut gminy synagoga w Sośnicowicach nadany 8 września 1854 roku.*

Spis członków Kolegium Reprezentantów gminy synagoidalnej w Sośnicowicach sporządzony 5 lipca 1853 przez burmistrza Sośnicowic – Dalibora:

1. Samuel Mokrauer, gospodarz z Łan Wielkich zamieszkały w Sośnicowicach
2. Ludwig Spiegel, kupiec z Sośnicowic
3. Samuel Wischnitz, kupiec z Sośnicowic
4. David Münzer, kupiec z Sośnicowic
5. Mayer Kober, kupiec z Sośnicowic
6. Samuel Perl, kupiec z Sośnicowic
7. Noa Berger, karczmarz z Sośnicowic
8. Mendel Hotzen z Sośnicowic

Spis Żydów mieszkających w sośnicowickiej gminie synagoidalnej, uprawnionych do wyboru jej organów przedstawicielskich z 31 sierpnia 1853 roku:

1. Samuel Mokrauer, gospodarz z Sośnicowic, ur. 1771 r.
2. Loebel Siedner, komornik z Sośnicowic, ur. 1783 r.
3. David Münzer, kupiec i szynkarz z Sośnicowic, ur. 1793 r.
4. Aron Samuel Wischnitz, karczmarz z Sośnicowic, ur. 1795 r.
5. Noa Berger, karczmarz z Sośnicowic, ur. 1802 r.
6. Ludwig Spiegel, kupiec i śledczy z Sośnicowic, ur. 1804 r.
7. Meyer Kober, kupiec z Sośnicowic, ur. 1807 r.
8. Abraham Berger, rzeźnik z Sośnicowic, ur. 1807 r.
9. Salomon Kober, handlarz skórami z Sośnicowic, ur. 1816 r.
10. Adolph Wischnitz, kupiec z Sośnicowic, ur. 1821 r.
11. Matheus Kimke, handlarz z Sośnicowic, ur. 1818 r.
12. Joseph Wischnitz, praktykant z Sośnicowic, ur. 1823 r.
13. Isac Ehrlich, szochet Sośnicowic, ur. 1828 r.¹⁶
14. Marcus Kamm, karczmarz z Rachowic, ur. 1813 r.
15. Hirschel Bartenstein, handlarz pierzem z Rudna, ur. 1804 r.
16. Joseph Berg, karczmarz i dzierżawca szynku z Rudzińca, ur. 1804 r.
17. Alexander Gerstel, komornik z Trach, ur. 1808 r.
18. David Süßmann, rzeźnik z Ostropy, ur. 1808 r.
19. Simon Fleischer, dzierżawca karczmy z Ostropy, ur. 1824 r.
20. Herman (Hirschel) Tworoger, szynkarz i handlowiec z Kozłowa, ur. 1815 r.
21. Marcus Zepler, handlarz i bankier z Sierakowic, ur. 1780 r.
22. Hirschel Zepler, handlarz żywnością z Sierakowic, ur. 1790 r.
23. Joseph Pollack, dzierżawca karczmy z Żernicy, ur. 1826 r.
24. Wolf Meyer, cukiernik (?) i kupiec z Pławniowic, ur. 1793 r.

Miejscowości należące do sośnicowickiej Dzielnicy Synagoidalnej w 1852 roku:

1. Sośnicowice

¹⁶ Szochet – żydowski rzeźnik rytualny.

2. Rachowice
3. Sierakowice
4. Kozłów
5. Ostropa
6. Żernica
7. Łany Wielkie
8. Rudno
9. Rudziniec
10. Pławniowice
11. w 1853 roku wymienione są też Trachy
12. po 1864 roku prawdopodobnie Brzezinka oraz Bargłówka

Spis członków gminy płacących składki oraz posiadających prawo wyborcze z 20 lutego 1864 roku.

1. Ludwig Spiegel, kupiec
2. Meyer Kober, kupiec
3. Adolf Wischnitz, kupiec
4. Salomon Kober, handlarz skórami
5. Abraham Berger, rzeźnik
6. Simon Fleischer, kupiec (wyprowadził się do Ostropy)
7. Matheus Kimke, handlarz
8. Izrael Benjamin, komornik
9. Samuel Perl (nie nabył jeszcze praw wyborczych)
10. Alexander Gerstel, komornik
11. Izrael Lachman, komornik
12. Rosel Goldberg (nie nabył jeszcze praw wyborczych)¹⁷

W wykazie wyborców do sejmu pruskiego z okręgu toszecko-gliwickiego z 1863 roku figuruje kupiec Adolf Wischnitz¹⁸.

Zaledwie po 10 latach od utworzenia gminy synagogałej w *Miasteczku*, zaczęły pojawiać się pierwsze problemy związane z jej funkcjonowaniem. Z powodu zgonów i wyprowadzek liczba Żydów zamieszkujących sośnicowicką Dzielnicę zmniejszyła się wtedy tak bardzo, że nie można było zebrać statutowej liczby członków Kolegium Reprezentantów i Zarządu. Damian Reclaw w swoim opracowaniu historii Sośnicowic podaje liczbę 56 Żydów mieszkających w mieście w 1861¹⁹.

Problem miał zostać rozwiązany przez przyłączenie do Sośnicowic miejscowości z pobliskich Dzielnic, zwłaszcza, że mieszkańcy Pilchowic oraz Rud Wielkich i Małych sami występowali o przyłączenie do gminy w Sośnicowicach. Miejscowości te należały dotychczas do Dzielnicy

¹⁷ APG, LGL. syng. 282.

¹⁸ J. SCHMIDT, *Dzieje Sośnicowic*, Gliwice 2006, s. 91.

¹⁹ D. RECLAW, op. cit.

Rybnickiej, ale były położone znacznie bliżej Sośnicowic. Pławniowice i Rudziniec miały natomiast zostać przyłączone do Dzielnicy Ujazd – Strzelce.

Proponowano także, żeby gmina w Sośnicowicach zrzekła się części swojej samodzielności i przekształciła się w filię gminy gliwickiej, ale nie udało mi się potwierdzić, czy ostatecznie do tego doszło. Zainteresowane strony wezwano do stawienia się na naradzie 7 czerwca 1864 w gospodzie „Pod Czarnym Orłem”, znajdującej się w sośnicowickim rynku²⁰.

Problem musiał w końcu zostać rozwiązany, bo 28 lutego 1887 roku w siedzibie magistratu w Sośnicowicach odbyły się kolejne wybory do Kolegium Reprezentantów oraz Zarządu. Rozpoczęto od odczytania statutowych przepisów dotyczących prawa wyborczego. Obecnych było dwóch *Wahlzeugen*: Aron Lachmann oraz Manfred Rinkel z Brzezinki oraz Komisarz Wyborczy (*Wahlkomisarius*) występujący z ramienia Prezydenta rejencji opolskiej. Na kartach do głosowania, zgodnie z regulaminem, wyborcy wpisywali taką liczbę kandydatów, ile członków miał dany organ.

Na zarządców zostali wówczas wybrani: Samuel Adler, Leopold Ehrlich oraz Herman Juliusburger. Wszyscy otrzymali po 5 głosów. Na stanowisko zastępcy został wybrany Aron Lachmann (razem z Lazarusem Stitzki otrzymali po 3 głosy, ale ten ostatni odmówił przyjęcia stanowiska).

Do Kolegium Reprezentantów zostali wybrani: Ehrlich, Stitzki i Juliusburger z Sośnicowic, Adler z Sierakowic, Jacobowitz z Rachowic, Steiner, Lachmann i Rinkiel z Brzezinki, Planer z Ostropy oraz Izrael z Bargłówki.

Po raz pierwszy pojawiają się osoby z Brzezinki oraz Bargłówki, tj. miejscowości nie wymienionych w spisie z 1852 roku. Można więc przypuszczać, że zostały one przyłączone do Sośnicowic po 1864 roku.

W latach 1870 – 77 w Żydowskim Seminarium Teologicznym we Wrocławiu studiował urodzony w Sośnicowicach kupiec wrocławski Issac Benjamin²¹.

W 1895 roku sośnicowicka gmina żydowska nie była już w stanie prawidłowo funkcjonować. Liczba członków spadła tak drastycznie, że, podobnie jak w 1864 roku, nie można było zebrać wymaganej liczby reprezentantów i zarządców. Od lat nie byli też tutaj zatrudniani żadni urzędnicy kultu. Członkowie gminy postanowili więc starać o się o przyłączenie do gminy synagogałnej w Gliwicach. Tutejsza gmina chciała zrzec się całego

²⁰ APG, LGl. sygn. 281.

²¹ M. BRANN, *Geschichte des Jüdisch-Theologischen Seminars (Fraenckel'sche Stiftung) in Breslau*, Wrocław 1904, s. 239.

swojego majątku w zamian za opiekę nad cmentarzem żydowskim w Sośnicowicach. Żydzi gliwiczcy nie chcieli jednak na to przystać. Argumentowali, że byłoby to dla nich nieopłacalne. Spór rozstrzygnął 13 kwietnia 1896 prezydent rejencji opolskiej na korzyść gminy w Sośnicowicach. Stwierdził on, że odmowa gliwiczjan jest w tym wypadku nieuzasadniona, ponieważ składki Żydów z Sośnicowic wystarczą na pokrycie kosztów związanych z utrzymaniem tamtejszego cmentarza, a nawet gdyby tak nie było, nie mógłby to być wystarczający powód do odmowy. Poza tym, w związku z położeniem obydwu gmin, takie rozwiązanie wydaje się najrozsądniejsze. Gmina sośnicowicka po 46 latach istnienia została więc, na życzenie własnych członków, rozwiązana i przyłączona do żydowskiej gminy wyznaniowej w Gliwicach²².

Nie udało mi się ustalić kiedy ostatni Żydzi opuścili Miasteczko. Tutejsza synagoga została wyburzona przed 1924 rokiem. Jacek Schmidt pisze, że z początkiem XX wieku nie zauważano tutaj już ich obecności²³. Jednak w 15 września 1915 roku znajdujemy informację, że niejaki Nathan Ehrlich z Sośnicowic zginął śmiercią bohaterską w boju o Ojczyznę²⁴. Akcent żydowski pojawia się w historii miasta jeszcze w 1926 roku, kiedy to wieloletni przewodniczący gliwickiej gminy żydowskiej – Arthur Kochmann, został honorowym członkiem Komitetu Obchodów 400-lecia nadania Sośnicowicom praw miejskich²⁵.

Ostatnią żydowską rodziną mieszkającą w Sośnicowicach byli państwo Ehrlich`owie, którzy wraz z trójką dzieci przyprawdzili się w 1931 roku z Gliwic (wcześniej mieszkali jeszcze w Bytomiu). Wspominają jednak, że tym czasie jednak nie mieszkali już w Sośnicowicach żadni inni Żydzi. Ehrlichowie pozostali tutaj zaledwie 2 lata. Pan Ehrlich był dyrektorem spółdzielni rolniczej. W 1931 roku kupił na aukcji małe gospodarstwo przy obecnej ul. Powstańców Śląskich. Pani Ruth, najstarsze dziecko państwa Ehrlichów wspomina, że spędziła w Sośnicowicach najpiękniejsze chwile swojego dzieciństwa. Wspomina: *„Miałam wtedy 9 lat. Nadal dobrze wszystko pamiętam: naszą Marię, młodą dziewczynę, która pomagała mojej mamie i którą wszyscy bardzo kochaliśmy, wiejską szkołę, sąsiadów, otoczenie. To był najpiękniejszy czas mojego dzieciństwa – możliwość życia blisko natury, wśród zwierząt. I tak już zostało, choć w międzyczasie zdążyłam zostać 86 - letnią prababcią”*²⁶.

²² APG, LGl. syng. 282.

²³ J. SCHMIDT, op.cit., s.15.

²⁴ *Im kampfe fuers Vaterland starben den Heldentod*, (w:) *Tost - Gleiwitzer Kreisblatt*, 15.09.1915 r.

²⁵ *Vierhundert Jahr-Feier der Stadt Kieferstaedtel*, Kieferstaedtel 1926.

²⁶ *„Ich war neun Jahre alt und kann mich noch sehr lebhaft an alles erinnern: unsere Maria, ein junges Mädchen die meiner Mutter half und wir alle sehr liebten, die Dorfschule, Nachbarn, Umgebung. Es war die schönste Zeit meiner Kindheit - in Freiheit mit Tieren und Natur leben zu können. Und es ist so geblieben,*

Po dojściu do władzy Nazistów Ehrlichowie postanowili opuścić Niemcy. W styczniu 1934 roku, pod pretekstem wyjazdu na narty, spakowali zaledwie trzy walizki i wyjechali do Ascony w Szwajcarii. Tam spotkali się z innymi członkami swojej rodziny. Ci wyjechali potem do Ameryki Południowej, a państwo Ehrlichowie do Francji. W czasie wojny przeżywali ciężkie chwile, ale udało im się przetrwać. Pani Ruth pisze, że historia jej rodziny na całe szczęście jest całkiem banalna²⁷.

Cmentarz.

Pierwsza wzmianka o pochówku na cmentarzu w Sośnicowicach pochodzi z 1829 roku. Dotyczy pogrzebu 13-letniego Wolfa Neumanna z Sośnicowic, syna Josepha Neumanna, który zmarł 14.03.1829 roku. Wcześniej (a przynajmniej od 1812 roku) Żydów sośnicowickich chowano w Gliwicach. Na cmentarzu w Sośnicowicach grzebano głównie zmarłych z Sośnicowic, ale zdarzały się także pojedyncze pochówki zmarłych z Ostropy (tylko dzieci), Polskiej Wsi (obecna ul. Powstańców Śląskich w Sośnicowicach), Brzezinki, Sierakowic, Wójtowej Wsi (dziecko) i Kozłowa.

Sam cmentarz znajduje się przy obecnej ul. Gimnazjalnej. W latach 1812 – 1847 pochowano tam 64 osoby. Ma wymiary ok. 25m. na 13m. Według relacji mieszkańców Sośnicowic, znajdowało się tam ok. 60 nagrobków. Wykonane były głównie z piaskowca i zawierały inskrypcje w języku hebrajskim. Cmentarz był otoczony drewnianym parkanem, a przy wejściu znajdował się drewniany budynek, który prawdopodobnie pełnił funkcję domu przedpogrzebowego. W 1938 roku (w związku z wydarzeniami „Nocy Kryształowej”) do Sośnicowic przyjechał oddział mundurowych (zapewne SS) i spalił cmentarz. W tym samym roku miał tam też mieć miejsce ostatni pochówek²⁸. Wspomina się o wykorzystaniu macew z sośnicowickiego cmentarza do wybrukowania placu przed pocztą, nie udało mi się jednak potwierdzić tej informacji.

Po wojnie nagrobki zaczęły stopniowo znikać, mieszkańcy wspominają też o śladach wykopów. Od tego czasu cmentarz niszczeje pozostawiony sam sobie. Zachował się jeden, rozbity na trzy części obelisk upamiętniający zmarłego w 1848 roku Mendla Hotzen (5608 r. według kalendarza hebrajskiego). Wryta na nim hebrajska inskrypcja głosi: *"Tu spoczywa znający Torę, doskonały Menachem Mendel syn Zewa Wolfa Hotzen. Zmarł w poniedziałek 20 dnia miesiąca tewet 608 roku. Twoja świeca zgasła, odszedłeś od ogrodu, który uprawiałeś.*

obwohl ich inzwischen 86 jährige Urgroßmutter geworden bin - „Korespondencja z panią Ruth Goldstein (Ehrlich)“ – rękopis.

²⁷ *Unsere Geschichte ist sehr banal zum Glueck!* – op.cit.

²⁸ <http://www.jewishgen.org/Cemetery/e-europe/pol-s.html>

Pozostaniesz w pokoju, stamtąd daj nam błogosławieństwo. Niech dusza jego będzie związana w wieniec życia wiecznego" (tłum. W. Tworek) ²⁹.

Synagoga.

Synagoga Żydów sośnicowickich istniała już w 1828 roku³⁰. Znajdowała się przy obecnej ul. Kościuszki. Znajdowała się w niewielkim budynku mieszczącym zaledwie dwa pokoje. Za miejsca siedzące pobierano tam opłaty. Miejsca takie mogły być dziedziczone. Została wyburzona najpóźniej w 1924 roku. Z wyposażenia zachowały się antaby, oraz parochet, które można zobaczyć w Muzeum w Gliwicach³¹.

²⁹ APG, MGl. sygn. 5859.

Tłumaczenie hebrajskiej inskrypcji pochodzi z artykułu o żydowskim cmentarzu w Sośnicowicach, zamieszczonego na stronie internetowej www.kirkuty.xip.pl.

³⁰ J.SCHMIDT, op. cit., s. 15.

³¹ Zasłona na szafę w której przechowuje się Torę.

Sośnicowickie rodziny żydowskie³².

Rodzice	Dzieci ³³
1. W 1841 roku z Ujazdu przyprawdzili się karczmarz i rzeźnik Joachim i Philippine (Juliusberger) Angris .	1. Isaac Juliusberger, 1835 2. Ernestine, 1838
2. Szewc, rzeźnik Abraham i Blume/Lena (Freund ur.1807 w Żorach) Berger . W 1831 roku wyprowadzili się na 2 lata do Imielina.	1. Hannel, 27.06.1830 – 1847 2. Gusta, 10.04.1836 3. Herschel Aron, 10.09.1849 4. Rosel, 1854
3. Handlarz szkłem o nieznanym imieniu i Lena (Leschnitz, 1759-1822) Berger .	
4. Gella Berger (Brenner) 1737 – 1833.	
5. Rzeźnik Jakub i Rahel (Persikaner, 1763-1827) Berger .	Alexander, 1801
6. Ludvig Berger 1818-1843	
7. Właściciel ziemski Marcus i Marianna (Peritz) Berger .	Peritz, 25.01.1825
8. Moses Berger (1786 – 1813) pochowany w Mikołowie.	
9. Handlarz skórąmi i szynkarz Noah i Marianna (Leopold) Berger . Pobrali się 5.10.1827 w Sośnicowicach. Druga żona Eva (Ernst). Trzecia żona Jeannette (Ernst).	Dzieci z pierwszego małżeństwa: 1. Herchel, 20.10.1828 – 1830 2. Loebel, 25.06.1830 3. Hannel, 1832-1838 4. Jettel, 6.10.1823 5. Gustel, 18.06.1835 6. Eva, 3.11.1836 7. Jacob, 17.08.1838 8. Jeannette, 25.08.1839 9. Rahel, 12.09.1840 10. Friederike, 12.09.1841

³² APG, LGI. sygn. 5851, 5852a. Ze względu na brak źródeł, podane tutaj dane w wielu miejscach mogą być niekompletne.

³³ Podane w tej kolumnie pojedyncze daty dotyczą narodzin.

	10. Samuel, 5.12.1843 11. Issak, 24.02.1845 12. Regina, 26.05.1846 – 1846 Dzieci z drugiego małżeństwa: 13. Marie, 1850 14. Heinrich, 1851 16. Laja/Louise, 1853 Dzieci z trzeciego małżeństwa: 16. Jenny, 1855 17. Joseph, 1858
10. Handlarz Salomon i Helena (Geertler) Berger. Druga żona Jeannette (Geertler).	Dzieci z pierwszego małżeństwa: 1. Noah, 1802 Dzieci z drugiego małżeństwa: 2. Rahel, 1814 (22.08.1835 wyszła za Jakuba Schindlera) 3. Eva, 18.05.1815 4. Hannel, 21.06.1819 – 22.12.1819 5. Joseph, 1821-1827
11. Handlarz skórami Samuel (1780-1838) i Lazia Berger. Druga żona: Jeannette (Goldstein).	Dzieci z pierwszego małżeństwa: 1. Wolf, 1806 Dzieci z drugiego małżeństwa: 2. Ludwig, 18.05.1817
12. Szohet Salomon i Johanna (Freund, 1799-1833) Breitbarth. Druga żona Jeannetta (Rahmer) z Rybnika. W 1840 roku mieszkali już w Wójtowej Wsi.	1. Joseph, 1825 (w 1835 roku mieszkał już w Rybniku) 2. Isuue, 16.10.1827 3. Jeannette, 29.11.1829 4. Samuel, 11.01.1831 Dzieci z drugiego małżeństwa: 5. Rahel, 11.10.1834 6. Friederike, 26.07.1836 7. Dorel, 8.07.1839
13. Handlarz skórami Schmul Berger i żona o nieznanym imieniu. Druga żona Helena (Geertner).	Dzieci z pierwszego małżeństwa: 1. Jeannette, 1789 (10.02.1839 wyszła za Mosesa Noah Danzigera z Białej)

	2. Abraham, 1807 Dzieci z drugiego małżeństwa: 3. dziecko o nieznanym imieniu, 8.01.1813 4. Joseph, 16.01.1821
14. Handlarz szkłem i Lena (Leschnitz, 1759-1822) Berger.	
15. Wolf i Jetta (Blandowski z Bytomia) Berger. Pobrali się 5.04.1835.	
16. W 1801 roku przyprowadzili się z Gliwic dzierżawca gorzelni Itzig i Sharlothe (Singer z Gliwic) Birawer. Po śmierci Itziga wdowa wróciła w 1818 roku do Gliwic, gdzie zmarła w 1843 roku.	1. Marianna, 26.04.1813-1815 2. Janette 3. Michael 4. Phillipine 5. Dorel 6. Pauline 7. Pincus, 2.01(?).1815
17. Amalie Birkenfeld	Abraham, 19.10.1842
18. Szohet Salomon Bierkenfeld	Rahel, 1808-1822
19. Karczmarz Marcus i Eugenie (Bertina) Bloch	Adolph, 1859
20. Komornik Loebel (1775 – 1845) i Sharloth (1785 – 1847) Danziger.	
21. Szohet Isac i Jettel (Perzower) Ehrlich.	1. Marie, 1850 2. Esther, 1852
22. Leopold Ehrlich , mieszkał w Sośnicowicach co najmniej od 1881 roku.	
23. Kupiec Seligmann (zm. 1796) i Frometta (zm. 1813) Epstein.	1. Hanna (20.05.1813 wyszła za Herschela Kaufmanna z Bytomia) 2. Berta (6.02.1814 wyszła za syna rabina Wolfa Wischnitza z Gliwic, Aarona Samuela Wischnitza)
24. Cieśla(?) Samson i Ernestina (Spiegel) Fraenkel.	Rahel, 1830-1830
25. Handlarz Isaak i Rahel (Schleyer) Freund.	Esther, 1823 (4.09.1845 wyszła za Nathana Fertana z Wołczyna)
26. Alexander i Libetta (Freund, ur.1804 w Mikołowie) Gerstel.	
27. Szohet Mayer i Cecylie (Neumann) Glogauer.	Babette, 1824-1825

28. W 1839 roku z Grodziska k. Pszczyny przyprowadzili się szohet Benjamin i Rahel (Engelmann) Goldberg .	1. Salomon, 1836 2. Esther, 1838 3. Wolf, 4.03.1842 4. Issak, 10.03.1845
29. Rahel Goldstein	Abraham, 6.01.1815
30. Dorel Guttman	Matheus, 6.09.1842
31. Handlarz mydłem Abraham Hahn . W 1839 roku wyprowadził się do Nysy.	
32. Henriette Hahn	Abraham, 1860
33. Komediant (<i>Lustigmacher</i>) Michel Josef i Rosalie (1798 - 1844) Hahn . Druga żona: Rachel .	Dzieci z pierwszego małżeństwa: 1. Joseph, 1817-1819 2. Jacob, 13.12.1819 3. Hannel, 12.01.182 4. Lena, 11.09.1829 Dzieci z drugiego małżeństwa: 5. Isuue Hirsch, 23.07.1836
34. Jakob Heymann (1757 -1832)	
35. W 1833 roku z Dolnych Świerklan przyprowadził się dominiálny dzierzawca szynku i karczmy, handlarz żywnością Mendel Hotzen (ur. w 1812 roku). 16.07.1834 roku pobrał się z Rahel (Ohrenstein). Zmarł w 1848 roku, a jego macewa zachowała się na cmentarzu sośnicowickim do dzisiaj.	1. Friederike, 10.09.1835 2. Wolf, 29.10.1836 3. Achira (?), 7.01.1838 4. Adolph, 26.04.1839 - 1840 5. Caecilie, 20.12.1840 -1841 6. Abraham, 21.09.1845 7. Aron, 16.12.1846
36. Tenże Mendel Hotzen i Dorel Ohrenstein .	Samson, 6.01.1844
37. Handlarz złotem i srebrem Wolf i Rebekka (Leschnitz) Hotzen .	Mendel, 1812
38. Herman Juliusburger , mieszkał w Sośnicowicach co najmniej od 1881 roku.	

39. Handlarz skórami Matheus i Jettel (Lipnig) Kimke .	Mendel, 1859
40. W 1830 roku z Dobrodzienia przyprowadzili się kupiec Meyer i Fanny (Mannenber) Kober . Druga żona: Fanny (Wischnitz).	Dzieci z pierwszego małżeństwa: 1. Fabitz (?), 3.01.1831 2. Bernard, 12.07.1832 3. Adolph, 5.12.1835 4. Ascher 19.02.1838 5. Rahel, 6.10.1839 6. Freanette, 8.02.1842 7. Line, 12.11.1844 8. Rebekka, 27.02.1847 Dzieci z drugiego małżeństwa: 9. Tille/ Otilie, 1853 10. Joseph, 1855 11. Helene, 1857 12. Wolf, 1859 13. Amelia, 1861 14. Aron Samuel, 1864
41. W 1841 roku z Dobrodzienia przyprowadzili się handlarz skórami Salomon Hirschel (ur. 1818) i Friederike (Spiegel) Kober .	1. Rahel, 15.09.1842 2. Ernestine, 21.01.1844 3. Gerhard, 23.05.1845 4. Adolph, 18.01.1847 5. Mendel, 1848 6. Dorel, 1852 7. Isaac, 1853 8. Valeska, 1858
42. Nauczyciel David z Pszczyny i Barbara (Hirschel) Kohn . W 1838 roku David wziął ślub w gliwickiej synagodze z Hannel Hahn .	Meyer, 15.05.1818
43. Hirschel (zm. 20.11.1816, pochowany w Gliwicach) i Gustel (Loszye) Leopold .	Marianna, 1804
44. Aron Lachmann , mieszkał w Sośnicowicach co najmniej od 1881 roku.	

45. Izrael i Jettel (Aron) Leichmann	1. Aron Samuel, 1861 2. Eva, 1863 3. Pauline, 1866
46. Handlarz skórami Hirschel i Jettel (Ikopol, 1774-1830) Leopold.	Dorel, 1808
47. Szewc Krael i Mina (Gerschel) Levy.	1. Babette, 14.05.1826 2. Rahel, 23.08.1828
48. Zarządca Immanuel Mannenberg. W 1831 roku wyprowadził się do Wodzisławia Śląskiego.	
49. W 1841 roku z Wodzisławia Śląskiego przyprowadził się handlarz i garbarz skór Mendel Mannenberg. W 1841 ożenił się z bliżej nie znaną osobą z Łan Wielkich.	
50. Abraham i Magdalena (Margalis) Margali.	Esther, 3.01.1813
51. Nauczyciel dzieci żydowskich Abraham i Marianna (Aaron) Margalis.	Aaron Simon, 11.02.1815
52. Handlarz mydłem Aaron i Helena (Hotzen z Białej) Münzer. Pobrali się 27.04.1835. W 1840 roku wyprowadzili się do Nieborowic.	1. Wilhelm, 3.07.1836 2. Friederike, 28.05.1836 3. Siegfried Jacob, 9.03.1840
53. Abraham i Esther (Joseph) Münzer.	Hanel, 1818
54. Handlarz Abraham i Theresa (Grauauge) Münzer.	1. Rahel, 6.02.1813 2.12.1816 przyszło na świat jej martwe dziecko, akuszerką była Marianna Folwarczny
55. Helena (córka handlarza Abrahama) Münzer.	Helena, 26.04.1816
56. Kupiec David i druga żona Johanna (Friedlaender z Kędzierzyna Koźła, 1801 – 1833) Münzer. Pobrali się 18.12.1821 roku. Trzecia żona Rosaline (Schott) z Dobrodzienia – pobrali się 21.09.1835).	1. Nanny, 1823 (24.11.1846 wyszła za Marcusa Fröhlicha z Kietrza) Dzieci z drugiego małżeństwa: 2. Mayer, 2.10.1824 3. Rahel, 3.05.1827 – 1828 4. Simon, 21.02.1829 5. Aaron, 6.08.1831 Dzieci z trzeciego małżeństwa: 6. Salem, 16.07.1836 7. Theresin, 21.10.1837

	8. Berta, 26.02.1839 9. Jenny, 6.03.1840 10. Friederike, 4.03.1841 11. Jettel, 29.08.1843 12. Jonas Schmul, 22.12.1844 13. Waleska, 13.03.1846 14. Helene 1849 15. Helena, 1850
57. Kupiec i cukiernik Herschel Münzer i Helena (Freund).	1. Helena (18.01.1815 wyszła za kramarza Jakuba Kochmana z Żor) 2. Eva, 1798 (8.08.1816 wyszła za szklarza Lazarusa Blumenfelda z Tarnowca) 3. Sara, 1800 (3.07.1821 wyszła za handlarza skórami Marcusa Goldmanna z Bytomia) 4. Rahel, 1811 (14.10.1833 wyszła za arendarza Mosesa Teiga z Książa) 5. Itzig/Isaac, 22.11.1812 (ożenił się Sharlothe Schlesinger z Wielowśi w Gliwicach i wyprowadził się do Strzelec (Groß Strehlitz) 6. Aaron, 22.03.1814
58. Kramarz Hirschel i Helena (Münzer) Münzer .	David, 1800
59. Handlarz Marus i Berta (Peretz z Pyskowic) Münzer . Pobrali się 8.11.1815.	
60. Michael i Johanna (Leszczyner) Münzer .	Abraham, 9.02.1830
61. Garncarz(?) Wilhelm (1795-1828) i Paulina (Fischer z Leśnicy) Münzer . Druga żona: Theresia (Fischer).	Dzieci z drugiego małżeństwa: 1. Hannel, 10.03.1818 2. Jeanette, 10.08.1819 3. Issue, 10.02.1824 4. Rahel, 26.02.1826
62. Handlarz skórami Wolf i Paulina (Fischer) Münzer .	1. Jeannette, 1820 2. Samuel, 12.06.1821
63. Karczmarz Hirschel Nathan (ur. 1780) i Sharlothe (Epstein) Ochrestein . Druga żona: Zurkel (Eckstein).	Dzieci z pierwszego małżeństwa: 1. Babette, 1803 (4.09.1833 wyszła za szynkarza Hirschela Sterna z Rybnika)

Trzecia żona Sharlotte (Gąsior). Czwarta żona: wdowa Dorel (Schindler), przyprowadziła się z Pszczyzny w 1839 roku. Pobrali się 8.08.1839.	2. Rahel, 1805 Dzieci z drugiego małżeństwa: 3. Nathan, 10.01.1813 Dzieci z trzeciego małżeństwa: 4. Nache (?), 1814 (19.12.1838 wyszła za Nehermind? Kobera z Dobrodzienia)
64. Komornik Joseph (1776-1846) i Jettel (Rose) Neumann .	1. Rahel 2. Wolf, 1817-1829
65. W 1840 roku z Rybnika przyprowadził się Moritz Neumann (ur. 1819).	
66. Karczmarz Hirschel Nathan i Sharlotte (Epstein, 1780-1836) Ohrenstein .	1. Babette, 1803 (w 1833 roku wyprowadziła się do Rybnika) 2. Nathan, 1813-1831
67. Handlarz Marcus David i Malka (Mendel) Ochs .	Immanuel, 16.09.1813
68. Handlarz drobnym towarem (np. guzikami, igłami, pierścionkami itp. <i>Kurzwarenhändler</i>) Samuel (zm. w 1847 roku) i Dorel (?) (Leopold) Perl . Ślubu udzielił im kupiec Samuel Wischnitz w pałacu sośnicowickim 2.05.1830.	1. Hermann, 13.07.1831 2. Jacob, początek grudnia 1933 3. Heinrich, 3.06.1835 -1836 4. Jettel, 18.11.1836 5. Esther, 25.04.1838 6. Sharlotha, 17.01.1840 7. Selig, 9.09.1841
69. Księgarz Hirsch (1779 – 1835) i Rahel (Wolf) Reich . Wdowa wyprowadziła się w 1835 roku do Bytomia.	
70. Manfred Rinkel , mieszkał w Sośnicowicach co najmniej od 1881 roku.	
71. W 1815 roku przyprowadzili się rzeźnik, później pomocnik handlarza, handlarz skórami i komornik Loebel i Eva (Leopold z Sośnicowic, 1794 -1823) Siedner . Pobrali się 20.12.1814. Druga żona: Paulina (Pfeil). Trzecia żona: Florentina (Pfeil) z Wielowisi (1803 – 1837) (pobrali się 18.03.1824).	Dzieci z pierwszego małżeństwa: 1. Dorothea, 5.12.1815 2. Hirschel, prawdopodobnie 03.1817 3. Joseph, 2.07.1819 4. Abraham, 13.05.1821-1823 Dzieci z drugiego małżeństwa: 5. Jettka, 27.02.1825

	Dzieci z trzeciego małżeństwa: 6. Salomon, 29.08.1826 (w 1841 wyprowadził się do Gliwic żeby praktykować u Bändel'a, który specjalizował się w wyrabianiu przedmiotów z rogu) 7. Aaron, 24.01.1829 8. Lena, 22.01.1831 – 1832 9. Jettel, 10.06.1836 10. Sprinze (?), 20.11.1837
72. Dorothea Siedner.	Caroline, 1837-1837
73. Franziska Schiendler (Kaufmann, 1761 -1839).	
74. W 1820 roku z Górnej Wilczy (k. Rybnika) przyprowadzili się szewc Jacob i Helena (Lewy) Schindler.	1. Rebecca, 1806 2. Rosel, 1808 3. Salomon, 1810 4. Moses, 1812 5. Simon, 1815 6. Kallmann, 10.11.1820 7. Samuel, 5.04.1840
75. W 1835 roku przyprowadził się szynkarz, potem komornik Jacob Schindler. Pobrał się z Rahel/Rosel Berger. W 1836 roku wyprowadzili się do Tych skąd wrócili w 1840.	1. Babette, 1820 2. Joachim, 1825 3. Simon, 1827 4. Moses, 1829 5. Eva, 1833 6. Meyer, 16.01.1836 7. Kiwe, 1838
76. W 1831 roku z Dębieńska k. Rybnika przyprowadzili się Meyer i Franzel (Kaufmann) Schindler.	1. Jakub, 1794 2. Rifka, 30.12.1836 3. Babeth, 12.11.1837 4. Meyer, 18.02.1839 5. Liegmann, 18.06.1840 6. Regina, 12.03.1842
77. Simon i Jeannetta (Münzer) Schindler. Pobrali się 1.09.1841 i wyprowadzili do Pawłowa k. Bytomia.	

78. Komornik Nathan i Ernestina (Freund) Sertun .	1. Simon, 17.04.1846 2. Zartel, 1857
79. Guestl Spiegel (Oppenheim) 1773 - 1846	
80. W 1830 roku (z Biel w Szwajcarii?) przyprowadzili się Loebel i Marianna (Anspach) Stern .	1. Abraham, 1822 2. Rosette, 1827 3. Salomon, 1828 4. Joanna, 1830
81. Lazarus Stitzki , mieszkał w Sośnicowicach co najmniej od 1881 roku.	
82. Komediant Samuel i Rahel (Moses) Teichmann .	Amalie, 1817 - 11.09.1820
83. Handlarz mydłem Loebel Tuerkheimer (1758 -1821).	
84. W 1825 roku przyprowadził się szklarz Marcus i Babette (Ohrenstein) Wahlmann .	Nathan, 10.07.1826
85. Handlarz, szynkarz, fabrykant łyżek Aaron Samuel i Berta (Epstein) Wischnitz .	1. Adolph, 5.06.1821 2. Joseph, 23.10.1822 3. Fanny, 7.10.1824
86. Kupiec Adolf i Rosalie (Kirschner) Wischnitz .	1. Friederike, 17.09.1843 2. Julius Wolf, 21.02.1847 3. Erhard, 1848 4. Lenna, 1853 5. Joseph, 1855 6. Pine, 1858
87. Szklarz Marcus i Babette (Ohrenstein z Sośnicowic) Wohlmann Rozwiedli się ok. 1833 roku.	

Bibliografia:

1. Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Gliwicach
- a. Akta Miasta Gliwice (APG, MGl.) sygn: 5849/145-146, 5851, 5859, 6246, 6247, 6250
- b. Akta Starostwa Powiatowego (APG, LGl.) sygn: 281, 282, 5851, 5852a.
 2. Pr. zb. pod. red. B. Kubit, Żydzi gliwiccy, Gliwice 2006
 3. J. Kwak, Klęski elementarne w miastach górnośląskich (w XVIII i w pierwszej połowie XIX w.), Opole 1987
 4. P. Maser, A. Weiser, Juden in Oberschlesien. Historischer überblick jüdischer Gemeinden, Berlin 1992
 5. D. Reclaw, Opracowanie dziejów Sośnicowic na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy w Sośnicowicach z 1994 roku.
 6. Rozwój osadnictwa żydowskiego na Górnym Śląsku wg Dra E. Ziviera – 1915 rok, Zeszyty gliwickie, tom 30, Gliwice 2002
 7. J. Schmidt, Dzieje Sośnicowic, Gliwice 2006
 8. F. Triest, Topographisches Handbuch von Oberschlesien, Wrocław 1864, s. 535-539.
 9. L. Ziątkowski, Między niemożliwym, a koniecznym. Reformy państwa pruskiego w końcu XVIII wieku i na początku XIX wieku a proces równouprawnienia Żydów ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Śląsku, Wrocław 2007.
 10. „Korespondencja z panią Ruth Goldstein (Ehrlich)”- rękopis.
 11. <http://www.jewishgen.org/Cemetery/e-europe/pol-s.html>
 12. www.kirkuty.xip.pl.

